

fyldestgørende, at man har foreslaaet en Bestemmelse, efter hvilken der skal være en Slags Forstue, inden man træder ind i Karlekammeret. Vi have paapeget ikke mindst den store Fare for Menneskeliv, der kan være forbunden med, at man har Karlekamrene i Udhusene, og ærede Medlemmer vidt lige saa vel som jeg, at det desværre mange Gange er sket, at Tjenestefolk ere indebrændte som Følge af, at der var saa megen Vanskelighed for dem ved at redde sig, naar f. Eks. Stalden stod i Luer. Jeg ønsker i hvert Fald her paa mit Partis og egne Vegne at udtale Haabet om, at man i det Udvalg, som bliver nedsat om denne Sag, blandt andet tager det bestemte Krav op til Overvejelse, at Forpagterne skulle kræve af Ejerne af Gaardene, det være nu en Herregaard eller en Bondegaard, at ved Forpagtingens Indgaaelse skulle Boligforholdene vedrørende Karle og Piger være i Overensstemmelse med de Bestemmelser, der foreslaas her, og de Krav, der stilles til Karle- og Pigekamre i Nybygninger. Der er i Virkeligheden ikke Spør af Mening i, at en Godsejer som f. Eks. Grev Hardenberg paa Lolland, som ejer de store Hardenbergske Besiddelser, under hvilke der er 7 store Avlsgaarde, at denne Mand, som kun en Maanedstid om Aaret opholder sig her, og som drager stor Gevinst ud af den fede lollandske Jord og de Arbejdere, som beskæftiges der, skal kunne bortforpagte alle disse Gaarde, uden at der fra Samfundets Side stilles Krav om, at de Folk, som beskæftiges paa disse Gaarde, skulle bo ordentligt. Det er min Erfaring, ligesom det sikkert er mange ærede Medlemmers Erfaring ude paa Landet, at de mest skandaløse Forhold findes paa mange af de Gaarde, der ere forpagtede bort. Her er Ejeren ikke direkte interesseret i Boligforholdene, han hører ikke Folkenes Klager og modtager ikke deres Besværinger; naar han har faaet en Mand til at overtage Forpagtningen, saa dermed Basta. I Kontrakten bestemmes det, at der ikke maa foregaa Rovdrift med Jorden, at der skal være det og det Sædskitte, og at Besætningen og Inventaret skulle afleveres i samme Stand, som det modtages i; kort sagt, for det døde Materiel og for Kvæg og Heste er der fastsat meget klare Bestemmelser i Kontrakten, men for de Mennesker, der arbejde paa Gaarden, er der ikke en eneste Beskyttelsesbestemmelse, fordi det ikke interesserer Ejeren. Men naar det ikke interesserer de Herrer, der eje en stor Del af Landets Jord, men blot ville nyde Frugterne af Arbejdet og af Jorden, at gøre noget for de levende Mennesker, der

arbejde dér, maa det være Samfundets, Lovgivningsmagts Pligt at sige til disse Folk, at vi forlange, at de Mennesker, der ere beskæftigede paa disse Gaarde, skulle behandles ordentligt og bo ordentligt. Vi ville ikke bære de Udgifter, som ere en Følge af, at Hygiejnens Krav forsømmes, og her tale vi ikke alene Tjenestefolkenes Sag, vi tale egentlig ogsaa Forpagtens Sag. Hvor mangen Forpagter har ikke haft en Masse Vrøvl og Kvalm om de slette Boligforhold. Han har overtaget Boligerne i samme Stand, hvori de befandtes i den tidligere Forpagters Besiddelse, det er hidtil gaaet med de daarlige Karle- og Pigekamre, og saa kan det vel ogsaa gaa i hans Tid; men saa en skønne Dag bevirke maaske de slette Boligforhold, at han ikke kan faa gode Tjenestefolk, og saa staar han der, og da han ikke kan faa dygtige og samvittighedsfulde Folk paa Grund af de slette Boligforhold, maa han selv paa tage sig Udgifterne ved de omfattende Nybygninger eller de omfattende Reparationer, og det maa han gøre for Ejeren, thi der stod intet i Kontrakten om, at de Udgifter, han derved paadrog sig, skulde dækkes af Ejeren. Jeg mener derfor, at det i Virkeligheden maa være af Interesse for enhver Mand eller Kvinde, der forpagter dansk Jord eller danske Gaarde, at vi stille meget bestemte Krav, og vi have Ret til at stille dem i betydelig Grad.

Under et Besøg, som jeg for nogle Aar siden aflagde paa Lolland-Falster blandt andet for at gøre mig bekendt med de Forhold, hvorunder Polakkerne boede, kom jeg til Korselitze, en stor Gaard, som høre ind under det Classenske Fideikommiss. Man skulde jo tro, at paa en Stiftelse som det Classenske Fideikommiss, der er af filantropisk Natur — det ledes af tre Bestyrelsesmedlemmer, der, saa vidt jeg ved, hver har en meget stor aarlig Gage — var alt særlig godt, da denne Stiftelse i sin Tid er oprettet af gamle Classen for at gøre vel; dens Midler ere blevne til ved en meget hasarderet Udbytning af Bønder og Fattigfolk — den gamle Classen var nemlig en Person, som ikke tog det saa nøje med de Mennesker, der arbejdede for ham, hverken Bønder eller Arbejdere, men paa sine gamle Dage tænkte han paa dem; og det soner meget, om ikke alt, at denne Mand lod saa betydelige Midler overgaa om ikke just til det offentlige saa dog til Oplysning og Fremme af kulturelle Interesser. Herovre paa Korselitze fandt jeg, at Karle- og Pigekamrene paa Avlsgaarden vare af en saadan Beskaffenhed, at jeg intetsteds paa Lolland-Falster havde set noget saa skandaløst; jeg har set meget,